

הקרבת קרבן פסח בזמן הזה

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

פתיחה

בתפילת מוסף של שלוש הרגלים אנו מציינים ומזכירים את הציפיה הגדולה לבניינו במהרה: 'והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם'. ובכך מפרטים את התחינה והציפיה שאנו מייחלים בכל יום: 'ותחזינה עיננו בשובך לציון' למעון המקדש ולאישי ישראל ומנחתם. מאז חורבן הבית, עוד בגמ' מצאנו דיון אם מקריבים אעפ"י שאין בית, וכן רבותינו הראשונים והאחרונים דנו בשאלה זאת האם ניתן להקריב קרבנות גם ללא בית מקדש. ונשתברו הקולמוסים במשך הדורות עם נחלי ונהרות דמעה כמיהה ובקשת דרישת ציון והמקדש.

בי"ב אלול תקצו שיגר רבי צבי הירש קאלישר תלמידם של רבי עקיבא אייגר ורבי יעקב מליסא בעל 'נתיבות' המשפט' מכתב לבארו ר' מאיר אינשיל רוטשילד ובו שטח בקשתו להקריב קרבנות בזה"ז. ובשנת תרכ"ב הוציא לאור את הספר 'דרישת ציון' ובו הציע לחדש את הקרבת הקרבנות בזמן הזה הלכה למעשה, תוך שהוא דן במכלול רחב של נושאים הלכתיים הקשורים לנושא, ומביא גם את מכתביו של רבי עקיבא אייגר אליו בענין זה. בשו"ת חתם סופר נדפסה תשובה שכתב החתם סופר לחותנו, רבי עקיבא אייגר בנושא זה. וכן רבי יעקב אטלינגר, רבה של אלטונה ובעל הערוך לנר', עסק בארבע התשובות הראשונות לספרו שו"ת 'בנין ציון' במשא ומתן עם הרצ"ה קאלישר, האם ניתן להקריב קרבנות בזמן הזה.

במשך הדורות ביקשו להקריב את קרבן הפסח, ובשל הכמיהה הגדולה למעלה עצומה זו ניסו למצוא אפשרויות לאפשר הקרבה זו כהלכה, וננסה לעמוד על שורש הסוגיא והדיוני ההלכה סביב סיבת העיכוב והמניעה מלהקריב פסח בזה"ז.

כבר רבנו יחיאל מפריש, מבעלי התוס' בשנת ה' יז (1257 למנינים) עלה לארץ מתוך בקשה להקריב קרבנות בזה"ז, כפי שהעיד הכפתור ופרח בפ"ו: 'אחר שהענין כן, הנכנס היום שאנו טמאים במקום הבית חייב כרת, והסכים בזה מה"ר ברוך ז"ל. גם כי אמר אלי בירושלם כשהבאתי אליו זה הספר לעבור עליו ולהגיהו, שרבינו יחיאל דפריש ז"ל אמר לבא לירושלם, והוא בשנת שבע עשרה לאלף הששי, ושיקריב קרבנות בזמן הזה'. ותמה עליו הכ"פ שאנן טמאים האידנא: 'ואני מטרדתי להשלים עמו המלאכה לא שאלתיו מה נעשה מטומאתנו, ואנא הכהן המיוחס'. אך רבנו יחיאל סבר שטומאה הותרה בציבור, ואין מניעה מלהקריב האידנא.

היעב"ץ בס' פט ורבי צבי הירש חיות בספרו מהר"ץ חיות ח"א ס' ב הוכיחו שהיו מקריבים קרבן פסח גם לאחר חורבן בית המקדש⁷. המשנה במסכת פסחים בדף עד. שנתה: 'א"ר צדוק מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלה'. הרי שרבן גמליאל דיבנה כדו של רבן גמליאל הזקן, שהיה לאחר חורבן בית המקדש, הקריב קרבן פסח. ומהר"ץ חיות הוסיף להוכיח גם מהמעשה המסופר על רבי יהודה בן בתירא בפסחים בדף ג, שהיה לאחר חורבן בית המקדש, שהקריבו קרבן פסח. וכן הביא מספרי ההסטוריה שהקיסר יוסטיניאנוס גזר על ישראל שלא ישחטו את הפסח, והלא קיסר זה היה חמש מאות שנה אחר החורבן [לא ניתן להוכיח מהוכחותיו לגבי האידנא, אפשר שבדורות שמיד לאחר החורבן נשתמרה מבורת מיקום המזבח, והיא אבדה במרוצת קושי הגלות, ואפשר שמסורת אבודה זו הינה מעכבת את ההקרבה]. והסיק בקונטרס אחרון עבודת המקדש פ"ב: 'על כל פנים, חזרתי על כל הצדדים, ולא מצאתי שום דבר החוצץ היום להקריב קרבן פסח, אחר שיבנה היום מזבח, על מקום אשר היה בנוי בראשונה'.

הנצי"ב מוולוז'ין בהעמק שאלה בדברים טז, ג גם סבר שהקריבו פסח גם לאחר החורבן במשך נ"ד שנה עד שחרש טורנוסרופוס את ההיכל, ולא הקריבו את יתר הקורבנות משום שהם טעונים שיהיו 'לריח ניחוח'. והוכיח זאת מהגמ' בסנהדרין בדף יא. שרבן גמליאל דיבנה עיבר את השנה בכדי שעולה הרגלים יוכלו לעלות ויוציאו התנורים שצולין את הפסח ולא על הגדיים שיגדלו ויוכלו להקריב פסחים, כי ניתן להקריב קטנים. הרי שהיה בעת שקרבו קרבנות הגם שחי לאחר החורבן.

היו שהתנגדו לרעיונו של רצ"ה קאלישר, וביניהם הג"ר דוד פרידמן מקרלין שכתב בעיתון הלבנון שיצא בירושלים באותה תקופה, בשנת תרכז גיליונות ו, ז, ט פרסם מאמרים שבהם הביע והוכיח שלא ניתן להקריב בזה"ז. לימים נכרכו המאמרים ויצאו כקונטרס 'דרישת ציון וירושלים' בספרו 'שאלת ציון'. וכן רבי שלמה מסקאלא בבית שלמה יו"ד ח"ד ס' קכה.

א. קדושת מקום המקדש

הגמ' במסכת מגילה בדף י. אומרת שמקריבים קרבנות בבית חונוי שבנו של שמעון הצדיק בנה במצרים, אף על פי שאין בית מקדש: 'אמר רבי יצחק שמעתי שמקריבין בבית חונוי בזמן הזה... וקא סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא. דכתיב כי

⁷ הוכחות אלו טעונות ביאור. שכן רבי יהושע מעיד: 'שמעתי שמקריבין אעפ"י שאין בית', ונחלקו בגמ' אם מקריבים האידנא בהעדר בית. והלא רבי יהושע חי מיד בתקופת החורבן, והיה יכול להוכיח ולהיות נוכח בהקרבה, ולא רק לשמוע על כך. ולא שייך מחלוקת אם הקריבו בלא בית, אם יכלו לראות ולבחון שמקריבים כפי שהבינו הגאונים הנ"ל.

לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה... מה מנוחה יש אחריה היתר, אף נחלה יש אחריה היתר'. וכיון שבטלה קדושת ירושלים הותרו הבמות. ובהמשך הגמ' אמרה, וכן הוא הגמ' במסכת זבחים בדף קז: 'ואמר רבי יהושע שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, אוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה. מפני שקדושה ראשונה - קידשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבוא'. וקדושת בית המקדש לא בטלה גם בזמן הזה.

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ו הל' יד-טו ובהלכות מעשה הקרבנות פסק שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא ולכן מותר להקריב קרבנות אע"פ שאין בית מקדש והבימות נאסרו.

אולם הראב"ד שם חלק, ופסק להלכה כמאן דאמר שלא קידשה לעתיד לבוא: 'א"א סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מאין לו ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב. ובגמ' אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר א"י... שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא, לא אמר אלא לשאר א"י אבל לירושלים ולמקדש לא אמר, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם – כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו, לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת'. בקונטרס הר צבי לגרצ"פ פרנק פ"ח הראה שגם רש"י סבר כן והיא מחלוקת שלא נפשטה, ומביא שכן נראה מדברי הנו"ב.

בדרישת ציון לגרצ"ה קאלישר מאמר שלישי, מאמר העבודה חלק א, עמ' כה. ציין שיש שלוש מניעות להקרבת הקרבנות: 'ואען ואומר, הן בתחילת ההשקפה ישנן שלוש מניעות, ואולם את כולם ישא רוח כפי אשר נברר... מניעה ראשונה כי קשה מאוד לבנות מקדש כתכונתו אשר מיד ה' עליהם השכיל דמות תבניתו', והציע שניתן להקריב האידנא ממה נפשך, למ"ד קדושה ראשונה קדשה לעת"ל יבנו מזבח ויקריבו אף ללא בית וכפי שנהגו בבית שני כאמור בזבחים בדף סב: 'שלושה נביאים עלו עמהם מן הגולה... ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית'. ולשיטת הראב"ד ניתן לבנות מזבח ודינו יהא לכל הפחות כבמה. וגם עשה חישובים של מדידות מהכותל המערבי בכדי להגיע לדיוק בבניית המזבח וההיכל.

הגרצ"פ פרנק בקונטרס הר צבי, הנלוו לס' דרישת ציון דחה דבריו שלשיטת הראב"ד לא ניתן לבנות מזבח אשר יועיל להקרבת קרבנות ציבור או קרבן פסח, שכן אם הוא במת יחיד – אין מקריבים עליו קרבנות ציבור ואם הוא במת ציבור צריך שיהא פתח אוהל מועד, היינו המקדש ולא מזבח בלבד. עולה כי לשיטה זו לא ניתן לבנות מזבח.

ועוד קשה על דבריו, מדברי התוס' במסכת מגילה בדף י. בד"ה 'ומאי טעמא' שהביאו קושיית הר"ר חיים על רבי יצחק שהתיר להקריב בבמות והלא הגמ' נקטה שקדושה ראשונה קידשה

לעתיד לבוא. ויישב: 'דכ"ע מודו דמשבאו לירושלים נאסרו הבמות ושוב לא היה להן היתר, והני תנאי בהא פליגי דמאן דאמר לא קדשה סבר דאף במקומו של מזבח אין יכולין להקריב עכשיו, ומאן דאמר קדשה סבר דבמקום מזבח מותר להקריב אבל לא בבמה'. הרי דלכו"ע לא ניתן להקריב בבמה לאחר החורבן, ונחלקו רק באם ניתן להקריב במזבח ללא בית, דלמ"ד קידשה לשעתה ולעתיד אפשר להקריב במזבח, ולמ"ד שלא קידשה לעתיד לא ניתן להקריב במזבח האידנא. ולפ"ז אף לשיטת הראב"ד אסור לבנות במת יחיד בימינו.

הרא"ה קוק במשפט כהן בס"י צו יצא כנגד: 'המתפארים להכריע כדעת הראב"ד', וסבר כדעת הרמב"ם: 'וכהכרעה העיקרית של רוב המשניות והסוגיות, שגם אם קדושה ראשונה של הארץ לא קדשה לעתיד לבוא ואינה קיימת כולה בזמן הזה. אבל קדושת מקום מקדשינו קדשה לעתיד לבוא וקיימת היא כולה בזמן הזה ולעולם, וכן הלכה רווחת וקבועה בישראל'.

הרב דוד פרידמן קרלין חלק על הרצ"ה קאלישר, וסבר שאומנם למ"ד מקריבים אעפ"י שאין בית, אבל כבר כתבו התוס' בסוכה בדף מא. בד"ה 'דאשתקד' שאפ"י למ"ד שמקריבין אעפ"י שאין בית, אכתי דרוש מזבח, והינו מעכב: 'ואפילו לרבי יהושע דאמר שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית... הני מילי כשיש מזבח בנוי, אבל בלא מזבח לא'. והלא את המזבח ניתן ויש לבנות רק במיקומו המדויק, כפי שהורה הרמב"ם בהלכות בית הבחירה בריש פ"ב: 'המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל... ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא'. וישנו חוסר וודאות בהקשר למיקום המדויק של המזבח. ועוד הוסיף, שהיסוד שסובב את המזבח מעכב, כמאמר הגמ' בסוכה בדף מט. : 'שכל מזבח שאין לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע - פסול לעבודה'. ואין א"כ אפשרות להקריב בזה"ז. והוסיף השאילת דוד לפרוך אפשרות הקרבה בזה"ז, בשל דינו של המזבח שצריך להבנות ע"י חלוקי אבנים שאין בהם שריטה אף כחגירת הציפורן, כדין הגמ' בחולין יח. התוס' בסוכה שם בד"ה 'שכל' הסתפקו אם ניתן לתקנם בחוץ טרום בנייתם, או שכלול בכלל האיסור 'לא תניף עליהם ברזל'. ותמה, היכן נמצא אפשרות מעשית לחלוקי אבנים אלו עבור המזבח.

ב. המזבח צריך להבנות עפ"י נביא וסנהדרין

הרב צבי הירש קאלישר הוכיח מדברי הרמב"ן בדברים יב, ה שכתב: 'וטעם לשכנו תדרשו - שתלכו לו מארץ מרחקים ותשאלו אנה דרך בית השם, ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב... ובספרי (ראה ח), תדרשו, דרוש על פי הנביא, יכול תמתין עד

שיאמר לך נביא, ת"ל לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא. הרי שאין לחכות לבוא נביא בכדי לעלות למשכן בית ה' ולהקריב.

בשור'ת בנין ציון בס' א ענה לרבי צבי הירש קאלישר בסוף ראייתו השניה: 'וכן עשה דוד שבחר ירושלם למושב לו ואף שכבר ידע ע"י רוח הקדש שבהר המור'י תשכון כבוד ד', עם כל זה לא בנה מזבח ולא הקריב עליו עד שנאמר לו בשם ד' ע"י גד החוזה. ומכל זה ראי' שאסור לבנות מזבח ולהקריב עליו עד שיבא לנו ע"פ הנביא ציווי הקב"ה לזה'.

וכן דעת החת"ס ח"א ס' רח לגבי ביהמ"ק: 'ודרשינן פ"ב דשבועות וכן תעשו לדורות, ולפע"ד קאי גם אככל אשר אני מראה אותך, כן תעשו לדורות. שלעולם אני מראה אתכם תבנית הבנין ההוא, וכיון שהקב"ה התנה בתחלה שיבנה כאשר אני מראה, א"כ אין כאן חידוש שחידש הנביא. ואולי גם בזה מיושב הא דעפ"י נביא נבנה כי בנין בהמ"ק צריך להיות עפ"י נביא, ככל אשר אני מראה'.

הרא"ה קוק בשור'ת משפט כהן (ס' צב) עוסק בשאלת גילויי רוה"ק הנצרכים בעיקר להכרעות שאיננו מסוגלים להכריע הלכתית. וכותב שגילויי רוה"ק לא פסקו מישראל על אף שאין לנו בית המקדש ולא נביא.

ג. כניסה בטומאה למקום המקדש

המשנה במסכת כלים פ"א מ"ה מונה את מדרגות הקדושה בבית המקדש: 'לפנים מן החומה (ירושלים) מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הר הבית מקודש ממנו שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקודש ממנו שאין עובדי כוכבים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חייבין עליה חטאת עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבין עליה חטאת. עזרת הכהנים מקודשת ממנה שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה לשחיטה לתנופה'.

הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ג מבאר שמצורע אסור להיכנס לפנים מחומת ירושלים, וזבים וזבות נדות ויולדות משתלחים מחוץ לחומת הר הבית (ת"ק אמה על ת"ק אמה). טמאי מתים מותרים להיכנס לתוך השטח המוקף בחומת הר הבית אבל אסורים להיכנס מן החיל ופנימה (וכן נכרים), ומותרים להיכנס לפנים מן החיל – טבולי יום. טבול יום אסור להיכנס מעזרת נשים ולפנים, ולעזרת נשים עצמה אסור מדרבנן, ומותר להיכנס אליה מחוסר כפורים. ומחוסר כפורים אסור להיכנס למחנה ישראל ופנימה היינו מעזרת ישראל.

מצד מצוות עשה ול"ת ועונשיהן: על מצורע מצות עשה של איסור כניסה לירושלים ולערים מוקפות חומה, ואם נכנס לפנים מחומת ירושלים לוקה. זבים וזבות נדות ויולדות אסורים

להיכנס לפנים מחומת הר הבית באיסור עשה ולוקים אם נכנסו. טמא מת וטבול יום שנכנסו לעזרת נשים לוקים מכת מרדות, ולעזרת ישראל ופנימה לוקים מן התורה. מחוסר כיפורים שנכנס למחנה ישראל ופנימה, לפי הרמב"ם לוקה מכת מרדות ולפי הראב"ד חייב כרת.

ופוסק הרמב"ם שם בהלכות יד ו-טו: 'כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו אחר שטבל עד שיעריב שמשו, אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן אף על פי שהוא טמא טומאת שבעה הרי זה פטור על ביאת המקדש'.

'וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים הרי זה פטור על ביאת המקדש, שדברים אלו הלכה מפי הקבלה ואף על פי שהוא פטור מכין אותו מכת מרדות'.

לגבי טומאת מת אין בידינו אפר פרה אדומה לטהר, ולגבי מחוסרי כיפורים אינם יכולים להביא קרבנות כדי להכשירם בכניסה למקדש ואכילת קרבנות.

כמו"כ גם אם טומאה הותרה בציבור – היא הותרה דוקא לגבי טומאת מת ולא לטומאות אחרות! וא"כ טמאי נבלה, שרץ, זבים וזבות וכד' אינם יכולים להיכנס לפנים ממחיצת היתרם אף אם טומאה הותרה בציבור.

ד. מזבח

הגרא"ה קוק בשו"ת משפט כהן בס"י צא: 'ובזה מסולק ג"כ מה שהעירו האחרונים בזה מצד שאין עיכוב במזבח כל שיעור מדתו, כמב' בזבחים ס"ב ע"א ובדברי הרמב"ם פ"ב בה' בית הבחירה ה"ז שרק שיעור אמה על אמה מעכב בו, וכולי האי אפ"ל שנוכל לכיין שיהיה בתוך המקום, גם עפ"י הספקות של מדידותינו, אבל לפ"ד מאחר שלמצוה ודאי דצריכין לכל השיעור, ואין אנו ראויים לקיים מצוה זו כהלכתה מפני חסרון חכמה בעוה"ר, א"כ הוי לדידן אינו ראוי לבילה שמעכבת'.

עוד העירו האחרונים שבנין מזבח צריך לבוא מהקדש של הציבור כולו ולא מממון פרטי של יחיד או של חבורה. וכן לגבי קרבנות ציבור הם צריכים לבוא משקלי ציבור ואין יחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד. כאמור במנחות (סו ע"א): 'מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד, שהיו צדוקים אומרים: יחיד מתנדב ומביא תמיד, מאי דרוש? (במדבר כ"ח) את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, מאי אהדרו? (במדבר כ"ח) את קרבני לחמי לאשי... תשמרו, שיהיו כולן באין מתרומת הלשכה'. וכיון

שנדחתה שיטת הצדוקים א"כ הכל צריך לבוא מממון הציבור. ותמה היעב"ץ ח"א סי' פט, הכיצד יקריבו בזה"ז כאשר טרם נגבו כספים מהציבור.

החת"ס ח"ב י"ד סי' רלו השיב לדבריו: 'ואולי קרבן פסח רצה להקריב דבא בטומאה בציבור ולא בעי שקלים'.

אולם הרמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז פסק: 'כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל ציבור, ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר, וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרין, אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים ובלבד שימסרם לציבור'. ולכאורה אף שדעת הצדוקים נדחתה, אם מוסרם לציבור יפה קרבנות יכולים לבוא אף ע"י יחיד הנותנם לציבור. אולם, לגבי מקדש ומזבח לא מצאנו שאדם יבנה משלו ויתן לציבור. ולכן עדיין הדבר צריך הכרע.

בשו"ת התעוררות תשובה בס"י רעט סבר עפ"י דברי הרמב"ם זה: 'יוכל אחד לזכות בעד כל ישראל, ולא חיישינן לחשש שהוא מדרבנן שלא ימסרם יפה יפה, דלא חיישינן כלל לחששות דרבנן לבטל העבודה'.

ובשו"ת הראב"ן סי' נ כתב: 'ואם איתא כדמפרשי, דכל אחד יבנה במה שם ויקריב דהיינו מקריבין אע"פ שאין בית אמאי מטיל בו מום יבנה מזבח ויקריב, אלא ודאי אין מזבח בירושלים אלא לצבור וכל זמן שלא בנו צבור מזבח יחיד לא מצי מקריב'.

ואולי זו משמעות דברי חז"ל כפי שפוסקם הרמב"ם (הל' מלכים פ"א הל' א ו-ב): 'שלוש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה. מינוי מלך קודם למלחמת עמלק, שנאמר אותי שלח ה' למשחך למלך עתה לך והכיתה את עמלק, והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית, שנאמר ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וגו', מאחר שהקמת מלך מצוה למה לא רצה הקדוש ברוך הוא כששאלו מלך משמואל, לפי ששאלו בתרעומת, ולא שאלו לקיים המצוה אלא מפני שקצו בשמואל הנביא, שנאמר כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו וגו'."

והרי לא העמדנו מלך על ישראל, והמלכות המאחדת את כל העם היא נותנת שכל העם יבנה את המקדש ולא איזו כת או מפלגה.

ה. מקום המזבח

פסק הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב ה"א: 'המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל... ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו

דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא. וישנו חוסר וודאות בהקשר למיקום המדוייק של המזבח.

ובהלכה ד מוסיף: 'ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה, אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית'.

דעת הרצ"ה קלישר בעמ' עה: שניתן לכונן את מקום המזבח לפי השרידים במקום, וכן דעת המהר"ץ חיות ח"ב ס' עו והחתן סופר שאפשר לכונן את מקום המזבח שאל"כ לא היו חייבים בשחוט חוץ. הגרצ"פ פרנק חלק ע"כ.

בשו"ת בנין ציון בס' א חלק עליו וסבר שיש לקבל מפי נביא את מיקום המזבח: 'וא"כ כבר ידע דוד מכוון מקום המזבח ואעפ"כ לא הותר לו להקריב רק על פי נביא, א"כ כל שכן בזה"ז שאפילו מקום המזבח לא נודע לנו במכוון'.

הגר"ד פרידמן בקונטרס דרישת ציון וירושלים סבר שצריכים אף בימינו לכוון מאד את מקום המזבח והמקדש, ואי אפשר להסתמך על שיעורינו מפני שהשתנו לפי גודלנו, ומקום זה הוא לעיכובא. וחוקר אם המיקום המדוייק מעכב אף את הקרבן או שרק ידי חובת מצות בנין הבית לא יצא. וכתב שלא זו בלבד אלא גם מקום יסוד המזבח מעכב, ואם נתן דמים בחלקו של יהודה ולא בחלק בנימין (שרק בחלקו יסוד המזבח) לא יצא וכאילו נתנו שלא כנגד היסוד כמאמר הגמ' בסוכה בדף מט. 'שכל מזבח שאין לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע - פסול לעבודה'. ואין א"כ אפשרות להקריב בזה"ז. והוסיף: 'וא"כ פסח דעיקרו לאכילה נראה ברור דלא יצא ידי פסחו בהקרבה כזו כיון דא"א לו לבוא לידי היתר אכילה וכמו דנטמא הבשר קודם זריקתו שאסור לו לזרוק הדם ואם זרק לא הורצה'. ומזבח שיסודו אינו במקומו אינו מכפר ואסור לעבוד עליו וכש"כ להיכנס אליו בטומאה ולעבוד עליו בבגדי כהונה שיש בהם כלאים.

והוסיף השאילת דוד לפרוך אפשרות הקרבה בזה"ז, בשל דינו של המזבח שצריך להבנות ע"י חלוקי אבנים שאין בהם שריטה אף כחגירת הציפורן, כדן הגמ' בחולין יח. התוס' בסוכה שם בד"ה 'שכל' הסתפקו אם ניתן לתקנם בחוץ טרום בנייתם, או שכלול בכלל האיסור 'לא תניף עליהם ברזל'. ותמה, היכן נמצא אפשרות מעשית לחלוקי אבנים אלו עבור המזבח.

כן סבר בשו"ת משפט כהן בס' צא שמקום המזבח מעכב את הקרבת הקרבנות.

ובשורת משפט כהן שם סבר שמקום מזבח מעכב: 'אבל בעיני מזבח, ונראה שה"ה כל עניני תכנית המקדש ובנינו, הוא מסור לנביא גם לדרוש ממנו שיודיע מן השמים בנבואה, ואין זה נכנס כלל להכלל של אלה המצות אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, ולא בכלל של לא בשמים היא. וא"כ י"ל שמאחר שנקבע הדבר ע"י נביאים, שסו"ס לדורות נבנה המזבח בזה המקום המיוחד, נקבע מעתה המקום לעיכובא... אבל לעולמים כיון שנקבע המזבח ע"פ הנביאים, הרי מקומו מעכב, רק מה שאפשר לקדש ולהרחיב, כדאמר' התם עם ששים אמה דומיא דבית, אבל כ"ז שלא נתקדש מעכב דוקא המקום והמדה שהיו מאז, ולדין מדת בית שני, שנתקדש אז ג"כ ע"פ נביאים וב"ד'.

בס' עיה"ק והמקדש כותב כנגד המציעים (הגר"א מגריידיץ) למדוד מהאבן העומדת במרכז בית תפלתם שהיא אבן השתיה – ומסתפק מאד שכן גודלה בימינו (מטר על מטר) כלל אינו מתאים עם השיעור שמסרו לנו חכמים. והגרצ"פ פרנק דחה שעל מקום האבן בקה"ק נפלה מחלוקת, וא"כ א"א למדוד ממנה כיון שמעבירים את המחלוקת למקום המזבח. וכן דחה את הטענה שמספיק לאתר רק מקום לקרן יסוד וכבש ומקום מזבח חמש על חמש אמות. ועוד מעורר איך יכנסו טמאים למקום העזרה לבנות הרי נכנסים באיסור כרת ולזה לא הותר להיכנס בטומאה אלא רק להקרבה, ועונה שכיון שהותר לטמאים לבנות הותר אף למדוד.

החתן סופר, רבי שמעון ערנפלד, נכדו של החת"ס בשער קרבנות והכפרה פ"א ב הוכיח כי מיקום המזבח אינו מעכב, מדברי הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ט ה"ו: 'מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה חייב, מפני שהוא ראוי ליקרב בפנים, שהרי מותר להקריב אף על פי שאין בית, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא'. ואם דרוש מקום מזבח מדוייק בכדי להקריב, מדוע מתחייב המעלה האידיא על מזבח שלא מזוהה באופן מדוייק למיקומו הראוי.

הרא"ה קוק במשפט כהן בס' צב יישב תמיהה זו, וחילק בין שני סוגי תנאי הקרבה. ישנם תנאים שבעדרם אינו ראוי להקרב כלל, וישנו חיסרון בקרבן כמו מחוסר זמן. וישנו תנאי של מיקום המזבח שהינו צדדי, ובהעדר ידיעה וחכמה לגבי דיוק המקום אינו פוסל את הקרבן, ואינו גורם שאינו ראוי. ואם יבוא נביא ויעיד על מיקום המזבח שהיה מדוייק, ימצא שהמקריב עליו עבר איסור וחייב, שנחשב כראוי להקרב בפנים.

1. מזבח או חצר

בחבל נחלתו הביא מהנאמר במלכים א' ת, סד: 'ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ה' כי עשה שם את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים'. וכן מסופר בדברי הימים (ב' ז, י).

ופירש רש"י דה"ב ז, ז: 'ויקדש שלמה את תוך החצר – רבותינו חולקין בדבר זה (זבחים נ"ט) רבי יהודה אומר קדש את רצפת העזרה בקדושת מזבח להקטיר על הרצפה כי מזבח הנחשת קטן מהכיל... א"כ מה הוא קדש המלך את תוך החצר, שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברצפה'. וכן בקצרה ברד"ק דה"י שם: 'נחלקו רז"ל בדבר זה יש אומר כי רצפת העזרה קדש לעשות בו העולות כמו על המזבח לצורך שעה לרוב העולות, וי"א כי בנה שם מזבח לצורך שעה'. אומם הרמב"ם לא הביא דין זה ביחס לרצפת המקדש.

וכתב במקדש דוד קדשים ס"ה: 'ובענין רצפה מקדשת אליבא דר"י אמרינן בזבחים (ס"א) דהרצפה מקום הקטרה לכל הקרבנות, ורק לדמים צריך גופו של מזבח'.

וכך כתב המשך חכמה ויקרא כב, כב: 'ואשה לא תתנו מהם על המזבח. בתורת כהנים (פרק ז פסקא ז) 'על המזבח' – זה הדם. סתם ספרא ר' יהודה (סנהדרין פו, א), ור' יהודה סבר זבחים דף נט, א דמקטירין על הרצפה, ששלמה קידש תוך החצר, ומודה בדמים דבעי על המזבח. ולכן אמר, 'על המזבח', וזה בזריקת דמים דוקא דבעינן דוקא מזבח. אבל 'אשה' – זה הקטרת איברים ואימורים – לא בעינן מזבח דוקא... זה אמר חתני (שיחיה) ז"ל'.

ובשור"ת משפט כהן ס"ז צב כותב: 'ומש"כ ידידנו הגר"ח זריהן שי', דמקום המזבח אינו מעכב, מאחר שקידש שלמה את כל הרצפה, הנה הדבר פשוט מאחר שהשמיענו רבב"ח אריו"ח, דשלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה ואחד העיד על מקום המזבח, והגמ' מקשה בפשיטות שם בשלמא בית מינכרא צורתו אלא מזבח מנא ידעי, והוצרכו לתרץ דראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול מקריב עליו, או כר"י נפחא שראו אפרו של יצחק מונח באותו מקום, או כרש"ב נחמני שמכל הבית הריחו ריח קטורת ומשם הריחו ריח אברים, ומה טרחו כל הטורח הזה, וראיתי אח"כ שגם כת"ר העיר קצת מזה, וצריכין אנו לומר שהקדושה של שלמה היתה רק לשעתה, שתהיה להרצפה כולה תורת מזבח, אבל לא לע"ל ולדורות, שמכיון שהמזבח שנבנה ע"י שלמה נתקדש גם לע"ל שוב מקומו מעכב, וע"כ היו צריכים לכל הברורים הגדולים הללו, על מקום המזבח, בדיוק גדול כ"כ'.

וסיכם בחבל נחלתו, שעולה מהדברים שלכל הדעות אין יכולים לזרוק דם אלא על המזבח, וי"א שאף אסור להקטיר אברים על הרצפה.

ז. ריח ניחוח

הבנין ציון בס"א א כותב שקרבנות צריכים שיהיו לריח ניחוח, ולכן אין היתר להקריב אלא בהוראת נביא: 'דאפילו למ"ד דמקריבין אף על פי שאין בית דיליף כן מוהשמותי, מכ"מ אמר הקדוש ברוך הוא ולא אריח בריח ניחוחכם וכיון דאמרינן בזבחים (דף מ"ו) לשם ששה דברים הזבח נזבח ובכללם לשם ריח ולשם נחוח. לא יכלו להקריב קרבנות לאחר חרבן, כיון שאי

אפשר לשם ריח ולשם ניחוח... וכן בכל המקומות דמייתי הגמרא להקריב בזמן הזה כגון במכות (דף ט"ו) דפריך אי ס"ל קדשה לע"ל אפילו בכור נמי הפירוש כן שמצד קדושה לע"ל יכול להקריב ואפילו לכתחלה כשיצו' נביא על כך אבל בלא זה לכתחלה אסור להקריב כיון דבפי' אמר הכתוב שלא יהי' לריח ניחוח. ולפענ"ד מזה הטעם לא הקריבו קרבנות אפילו התנאים דס"ל דקדושה ראשונה קדשה לע"ל'.

בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' נו לנצי"ב מוולוז'ין כלל בתוך דבריו שלגבי פסח אי"צ ריח ניחוח. וז"ל: 'ור"ג וב"ד אי נימא דהוא ר"ג דיבנה סתם ר"ג, א"כ היה לפני חרבן ביתר והיה עוד המזבח קיים והקריבו פסחים כדאי' בסנהדרין (דף ט"א) מש"ה שפיר מקשה הגמ' על ר"ג וב"ד האיך התיירו שני פרקים ומסיק רב אשי משום שלא היה ניסוך מים דאע"ג שהיה המזבח קיים, מכ"מ לא הקריבו שום קרבן משום דכתיב בקללה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם, וא"כ א"א להקריב קרבן דכתיב לריח ניחוח, משא"כ פסח דלא כתיב ביה ריח ניחוח'. וכ"כ הנצי"ב בהעמק שאלה בדברים טז, ג שהקריבו על המזבח נ"ד שנה עד שחרש טרונסרופוס את ההיכל והרס את המזבח, אהל לא אץ שאר הקורבנות משום שהם טעונים שיהיו 'לריח ניחוח': 'שבזה המשך היו אסורים להקריב כל קרבנות שכתוב ריח ניחוח, דכתיב בספר ויקרא והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם. היינו אפילו בזמן שאפשר להקריב, שיהיה מזבח מ"מ קיים, לא יהיה לריח ניחוח וממילא אסור להקריב... דבעינן שיהא הקרבן לשם ריח ולשם ניחוח. אומנם בכל הקרבנות כתיב ריח ניחוח אפילו בחטאת... זולת פסח שאינו קרב לריח ניחוח'.

אבל בכלי חמדה בפר' כי תבוא כתב שאף קרבן פסח צריך להיות לריח ניחוח.

בשו"ת מהרי"א הלוי בס"פ פה השיב על הטענה של ריח ניחוח שלוש תשובות: א. מה שנאמר בתוכחות לא הכל נתקיים, והשי"ת ברחמיו על עמו לא עשה את כל התוכחות. ב. גם אם הקב"ה אינו מקבל ברצון ח"ו, אין זה סתירה לכוונת ריח ניחוח, שמצות ההקרבה חלה עלינו לכוון לשם ששה דברים בשחיטת הקרבן, והשם הטוב בעיניו יעשה. ואם אמרו חכמים שמיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, לא נפטרנו מלהתפלל. ג. עיקר דין ריח ניחוח' אינו מעכב כדיעבד כמבואר במל"מ, וכבר נודע דכל שעת הדחק כדיעבד דמי.

ה. כהנים מיוחסים

הכפתור ופרח כבר העלה את השאלה ולא השיב עליה, כפי שהעיר החתם סופר ח"ב י"ד סי' רלו: 'ומכהן מיוחס לא הזכיר כלל תירץ'.

אחד מתפקידי הסנהדרין היה בדיקת יחוסיהם הכהנים, וכ"כ הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ו ה"א: 'ב"ד הגדול היו יושבין בלשכת הגזית, ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה

ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין' (די היה לייחס את הכהן לכהן שעובד על המזבח, שכן הגמ' בקידושין בדף עו. אומרת שאין בודקין מן המזבח ומעלה). המוסד המקודש של הסנהדרין חרב, ועימו נצבה שאלת יחוסם של הכהנים.

בעזרא ב, טא מובא ששאלו באורים ותומים לגבי זהות 'מבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי'. המפרשים מסבירים שהיה ספק אם היו כהנים שנשאו את שם ברזלי (שדוד המלך גמל עימם טובה וציוה לגמול עימם חסד, ואכלו על שולחננו) להתהדר בשם, או שהיו ממשפחת ברזלי, ואינם כהנים. או שכיון שהיו בני ברזלי, שהיה גר זורעו נפסל לכהונה. אף האורים ותומים אינם איתנו, ואין לנו יכולת לברר יחוסי כהונה.

אומנם לעתיד לבוא, יתברר יחוס הכהנים ע"י מלך המשיח, כפי שכתב הרמב"ם בהל' מלכים פ"ב ה"ג: "בימי המלך המשיח, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר וישב מצרף ומטהר וגו', ובני לוי מטהר תחילה ואומר זה מיוחס כהן וזה מיוחס לוי, ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל, הרי הוא אומר ויאמר התרשתא להם וגו' עד עמוד כהן לאורים ולתומים, הנה למדת שברוח הקודש מייחסין המוחזקין ומודיעין המיוחס'. ולעת עתה אין לנו אלא כהני חזקה.

במסכת קידושין בדף סט: כתבו כי בני ברזלי הינם כהני חזקה: 'ואמר להם הרי אתם בחזקתכם, במה הייתם אוכלים בגולה? בקדשי הגבול, אף כאן נמי בקדשי הגבול'. שתי אפשרויות נאמרו בגמ' אם הותר להם לאכול תרומה דאורייתא, או רק דרבנן.

הרמב"ם בהל' איסורי ביאה פ"ב ה"א - ה"ג פסק: 'כל כהנים בזמן הזה בחזקה הם כהנים ואין אוכלין אלא בקדשי הגבול, והוא שתהיה תרומה של דבריהם אבל תרומה של תורה וחלה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחס. איזהו כהן מיוחס. כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן... חלה בזמן הזה ואפילו בארץ ישראל, אינה של תורה... ולפיכך אוכלים אותה הכהנים שבזמנינו שהן בחזקה'.

כן פסק השו"ע ב"ד ס"ב בס"י שכב סע"ה: 'חלת חוצה לארץ, אע"פ שהיא טמאה, הואיל ועיקר חיובה מדבריהם, אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו'.

ברם הרמ"א ב"ד ס"ב וכו' א"ח ס' תנו סע"י ב מחמיר וסובר שאין נותנים לכהן חלה אפי' אם זו חייבת רק מדרבנן: 'הגה: וי"א כיון שאין חלה נאכלת בזמן הזה בארץ ישראל, גם בשאר מקומות אין צריכין להפריש רק חלה אחת, ולשרפה'. וכן סבר היש"ש בחולין פ"ח ס"ד: 'דאין נוהגין לתת חלה כלל לקטן משום דלא מחזקינן בזמן הזה בכהן ודאי'. כן הש"ך שם סק"ה באר שהסיבה לכך היא מפני שאין לנו וודאות בייחוסם של כוהנים, וז"ל: 'כתב רש"ל בפ' כל הבשר, אין אנו נותנין עכשיו אפי' לכהן קטן וכו' ש לגדול שטבל לקריו שאין לו היחוס

ואין אנו יודעין איזה כהן אמיתי... דאין אנו נוהגין לתת חלה לכהן קטן משום דלא מחזיקין בזמן הזה בכהן ודאי'. וכן הוא ברמ"א בא"ח בס"י תנו סעי' ב פסק עפ"י המהר"י וויל: 'ויש אומרים שאין מאכילין חלה בזמן הזה לשום כהן', המג"א סק"ט באר שחיישינן שהכהן אינו מוחזק כודאי, ושמה אחת אמהותיו נפסלה.

ז"ל המהרש"ל ביש"ש בב"ק פ"ה ס' לה: 'מאחר שבעוונותינו הרבים אין לנו היחוס, כמו שהיה בזמן הבית, או אפילו אחר החורבן, בימי התנאים והאמוראים. שהיו עדיין נזהרים בתרומות ובטהרות, והיה קרוב מימי הבית, ועדיין היה יחוסיהם בידיהם, ובעוונותינו מרוב אריכות הגלות וגזירות וגירושים נתבלבלו. והלואי שלא יהא נתבלבל זרע קדש בחול, אבל זרע כהנים ולוים קרוב לודאי שנתבלבלו, ואם לא כולו, הרוב נתבלבל... וא"כ נתיי לידי תקלה, שמא יתן לכהן שאינו כהן... ומשום הכי ג"כ נהגו האידנא שלא ליתן החלה אף לכהן קטן, או לכהן שטבל לקירוי, משום דלא מחזיקין בזמן הזה לכהן ודאי'.

הפתחי תשובה בי"ד שם הביא ראייה למהרש"ל מדברי הריב"ש בס"י צד, שערער על חזקת הכהנים: 'שאלת מעשה בא לפניך, כי יהודי קלל כהן אחד ואבותיו, קללות נמרצות בפני העם, ואמרו לך להענישו, יען היה כהן'. הריב"ש מאריך בתשובתו ביחס לגדרי 'וקדשתו', אך בסוף תשובתו פוטר את המקלל מעונש: 'ותו גרסינן ביומא פ' בא לו (עא ע"ב): מעשה בכ"ג שיצא מבית המקדש, הוּו קא אזלי כ"ע בתריה, כד חזיוה לשמעיה ואבטליון דהוּו קא אתו, שבקוה לדידיה ואזלו בתר שמעיה ואבטליון. לסוף אתו לאפטורי מיניה, אמר להו: ייתון בני עממיא לשלם. אמרו ליה: ייתון בני עממיא לשלם, דעבדין עובדי דאהרן, ולא ייתון בני אהרן לשלם, דלא עבדין עובדי דאהרן. הנה, שלא היו אלו החכמים נזהרין מלקלל הכהנים, אף אם היו נודעים ביחוסם, כל שלא היו נוהגין כשורה, או שלא היו בני תורה. כ"ש כהנים שבדורנו, שאין להם כתב היחס, אלא מפני חזקתן נהגו היום לקרוא ראשון בתורת כהן, ואפי' הוא ע"ה לפני חכם גדול שבישראל'.

המג"א בא"ח ס' רא ס"ק ד דן בוודאות חזקת הכהנים: 'וצ"ע למה אין נזהרין עכשיו להקדים הכהן לכל הנך מילי? ויש להיזהר בזה מאחר שמדאורייתא הם! ואפשר דאין אנו בקיאין בייחוסיהם הכהונה וכמ"ש סס"י תנז'.

במור וקציעה א"ח ס' תקעו הקשה, מדוע לא תוקעים היום בחצוצרות בשעת צרה, הרי זאת מצווה עשה כפי שפסק הרמב"ם בריש הלכות תעניות. ויישב, שבכדי לתקוע בחצוצרות בעת צרה צריך דווקא כהנים מיוחסים, ואין כיום כהנים מיוחסים.

הפתחי תשובה בהלכות פדיון הבן בי"ד ס' שה ס"ק יב הביא את חידושו של היעב"ץ שמאחר ובימינו הכהנים אינם אלא ספק כהנים, מן הראוי שלאחר הפדיון יחזירו לאב את כסף הפדיון, שמא הם אינם כהנים והממון גזול בידם. כמו כן, יש לאב לפדות את הבכור מכל

כהן שיפגוש בו, כדי שאולי מבין כל הכהנים ימצא כהן אחד שהוא ודאי מיוחס: 'נראה שלצאת ידי כל ספק האפשרי, יש גם כן על האב לפדות בכורו מכל כהנים שיוכל למצוא, דלמא מתרמי ליה כהן מיוחס ודאי. ומהאי טעמא נמי בן הכהנת והלויה יש לפדותו עכשיו, מספק דמאי שנא מכל ספיקא דאורייתא דמאי דאפשר לתקוני מתקנינן'. המהרש"א בגליון השו"ע שם תמה, שאם יש ספק על ייחוסם של כהנים, אין הם מחוייבים להחזיר את הממון: "דמדעתיה נותן, כיון שרוצה לצאת ידי ספק אולי פוגע בכהן, ואם כן- מאי חשש גזל איכא". וכיון שהאב ידע שהכהן הפודה הוא רק ספק כהן ובכל זאת נתן לו את הכסף, הרי שנתנה גמורה היא ואין כאן גזל. אך לא ערער על ההנחה שערערה על יחוס הכהנים.

בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' צג דן על נשיאות כפיים של הכהנים והברכה חרף מעמד המסופק, וכתב: 'אפשר לומר, דאף בספק כהן גמור מותר לישא כפיו ולברך, אע"פ דזר הנושא כפיו עובר בעשה, מכל מקום כיון דכהן שאינו נושא כפיו כאילו עובר בשלש עשה, לכן אמרו חכמים דישא כפיו אם הוא ספק כהן, וכיון דמדרבנן נושא כפיו - שפיר מברך'. תשובה נוספת מצויה בפת"ש, שעיקר איסור זר לעלות לדוכן נאמר בברכה בשם המפורש, ולא בברכת כהנים כפי שנהוגה כיום.

בשו"ת מהרשד"ם אה"ע סי' רלה סבר שיש להתיר שבויה לכהן בצירוף טעמים נוספים, משום הכלל ש'ספק ספיקא', ולצרף את הדין בדבר חזקת הכהונה כספק.

ישנה אגדה שממחישה שיטה זאת, מובאת בספר חסידים שבהוצאת 'מקיצי נרדמים' סי' תרל המספרת על רב האי גאון שהיה עולה בכל שנה לירושלים מבלל: 'זיהיה שם בחג הסוכות, כי היו מקיפין את הר הזיתים בה"ז ז' פעמים, ואומרים מזמורים שסידר בשבילם רב האי. ולפני רב האי היו הולכים כהנים מלובשים סריקון ומעילים ואחריו העם והוא בתווך ורחוק מאלה שלפניו ק' אמה וכן משל ארחיו, והיה רב האי שוחק'. כששאלוהו על פשר צחוקו השיב: 'אני עולה בכל שנה מבלל להקיף את הר הזיתים בסוכות ואני מטהר את עצמי. בהושענא רבה אליהו הולך עמי, ולכן נרחקין מאשר לפנינו ומאשר לאחרינו, ומדבר עמי. ושאלתי לו: מתי יבוא משיח? ואומר לי כשיקיפו הר הזיתים עם כהנים. ולקחתי כל הכהנים שמצאתי להקיף. ואמר אליהו: ראה כל הכהנים שאתה רואה מלובשים מעילים והולכים בגיאות ואין שום אחד מזרע אהרון, רק אחד שהוא הולך אחר כולם שנבזה להם והוא נמאס בעיניהם והולך בבגדים רעים, ואינו חפץ בכבוד ומשים את עצמו כמי שאינו. והוא חיגר ברגלו אחת ומצד אחד חסר עין. אמר: זה כהן אמת מזרע אהרן. אמר רב האי: חיי מזה שחקתי, שבכולם לא היה כהן אמת אלא אותו בעל מום'. הביאו ביב"א ח"ט חאה"ע סי' ה.

מנגד, השדה חמד מערכת הכ"ף כלל צב האריך בדין חזקת הכהנים בזה"ז, והביא את דברי הרב מוהרא"ן ארוליא שתמה על המג"א הנ"ל שאם, כדבריו, יש לפקפק בייחוס הכהנים איך

אנו נותנים שמן תרומה טמאה לכוהנים? ואיך נותנים אנו בכור אדם ובהמה לכוהן, ולא אמרי' המוציא מחברו עליו הראיה? ואיך הכוהנים נושאים כפיהם? והביא שהמהורא"ן ארוליא מציין את המהרימ"ט בס"י קמט שדוחה את דברי אלו הרוצים להיתלות בדברי הריב"ש הנ"ל, וז"ל המהרימ"ט: 'אותם זוחי הלב התוקעים עצמם בדבר הלכה וינאמו נאם שהכהנים שבזמנינו אין להם חזקה והביאו ממה שכתב הריב"ש ז"ל סימן נ"ד וחלילה לרב ז"ל שבא להפקיע חזקת כהונתם במה שהחזיקום עד עתה בכהנים דהא אפילו במשפחות שבישראל מהני בהו חזקה דהא איפסקא הלכתא בעשר' יוחסין דכל המשפחות בחזקת כשרו' עומדות וסתמן כפירושן וכל שכן כהנים שנוהגים מנהג כהונה דמדמחזקינן להו בסתמן בכהנים'. ולא ניתן לפקפק ולערער על חזקת כהן.

כן המב"ט בקרית ספר על הרמב"ם באיסור"ב פ"כ סבר שיש לסמוך על חזקת הכהונה אף למילי דאורייתא: 'אפילו בזמן הזה, כל מי שהוחזקה משפחתו בכהונה ולא קרא עליו ערער, הוא כהן לכל הדברים, דמהניא ליה חזקתו מן התורה, אפילו למידי דאורייתא'. המב"ט מביא ראייה לדבריו מדין פדיון הבן בזמן הזה, הרי שהינם ככהני וודאי. כן סבר בנו בשו"ת מהר"ט ח"א סי' פה שחזקת כהנים נותן להם מעמד של 'ודאי כהנים' ולא רק כספק, דאל"כ מדוע נותנים לכהן דמי פדיון הבן, וכיצד מאפשרים לכהן לשאת כפיו ולישא את שם הש"ת.

הערוך השולחן בס"י שכב סעי' כא תמה מדוע מחלישים אותם קדמונים את כח הכהונה בזמן הזה, ודחה את הבנת הש"ך ברמ"א, שאין כיום כהני וודאי. ונקט שחזקת הכהנים כיום היא בתורת ודאי, ומותר לתת חלה לכהן שטבל מקרי.

הברכי יוסף באבה"ע סי' וסק"ג נקט כן: 'כהן בזמנינו שלא ידע שאשה חלוצה היא ונשאה, חייב להוציא. כן כתבו האחרונים. ודלא כהרב שבות יעקב ח"א סימן צג. וכן הסכים בשו"ת זכרון יוסף'.

הרצ"ה קאלישר נקט כשיטה זו בעמ' כו, בישוב המניעה השלישית מלהקריב האינדנא שיש למצוא כהן מיוחס, וסבר שכל כהנים בחזקת כשרות אם לא נודע פסול בהם. וסימוכין לכך הביא, מכך שחז"ל ראו לנכון למסור לנו שאליהו יצרף ויברר לעת"ל מי הכשר ויברר ספק המשפחות שנטמעו, והקשה, וכי הלכתא למשיחא בא להורות? אלא לומר שהאינדנא כשרים כהני החזקה.

רעק"א בחלופת מכתבים ששלח לרצ"ה קאלישר והובא בספרו דרישת ציון במאמר קדישין עמו' 55 סבר שיש להמנע מהקרבה האינדנא כיון שלא ניתן לסמוך על כהני זמננו שלא נתחללו: 'ובגוף הענין אינו מסכים, כי גם קודם שידינו מגעת לדון על מקום המזבח ומדות המזבח בעצמו... ולנגדנו הר קשה בענין הכהונה. שבתשובת רשד"ם... סיים ואם סומך על מ"ש

ריב"ש... שהרי אין להם ספר היחוס, שמע מינה שאינם כהנים גמורים ודאי' אלא ספק', וביסס דבריו על דברי היש"ש דלעיל שערער על יחוסם.

החת"ס ב"ד ה"ב ס' רלו במכתבו לחותנו רעק"א כותב: 'ומ"ש מיחוס כהונה נראה דלק"מ להר"ח ז"ל דמאן לימא לן דלא יקריב אחזקה ונחמי' בן חכלי' דהוי לי' כהנים מיוחסים הי' מגאל השארית מן הכהונה עד יעמיד הכהן לאורים ותומים אבל לעכב הקרבה בשביל זה מאן לימא, ומהר"ו ס' קנ"ג שכ' שאין נותנים חלה לכהן קטן משום דלא ברי לן. ומהרש"ל ביש"ש פ"ה דב"ק ס' ל"ה החמיר בזה שלא ליתן חרמים לכהן בזה"ז ועיין מג"א ספ"י תנ"ו היינו שלא ליתן לו ויעב"ץ ח"א ס' קל"ה החמיר בפדיון בכורים ע"ש. אבל להקריב דקיימ"ל ברך ה' חילו אפי' חללי' שבהם, א"כ אפי' אי קמי שמי' גלי' שנתחללה אמו הרי כל מה שהקריב כשר למה נעכב מלהקריב ולא נסמוך על חזקת כשרות אמו וחזקת כהונתו. אע"ג דיש לדחות דדוקא אם הוא בן כהן בודאי רק שנודע לו אח"כ שאמו הי' גרושה או חללה נמצא הוא כהן חלל אבל מזרע כהן הוא ע"ז נאמר ברך ה' חילו, אבל אנחנו ניוחש שמא הכהן הזה בן גוים הוא שבא על אמו, זהו ודאי ליתא. דאפי' לפמ"ש מהרש"ל ע"י שמדות וגזרות רובם נתקלקלו היינו נשים שנאנסו ונתחללו, אבל לעולם רוב בעילות מהבעל והבן המתיחס אחר אביו הרי הוא בנו ודאי, רק ס' חלל ולזה מהני ברך ה' חילו... לפע"ד לא צריכים לכהן מיוחס ונאכל שם מן הפסחים עכ"פ שהותר טומאה בציבור בער"פ'. אלא שהציץ אליעזר ח"י ס' ה' הבין שהחת"ס לא הכריע כן לדינא: 'חוייתי את דעתי שגם הח"ס בעצמו לא כוון בדבריו לכותבם בדרך של הכרעה'.

כן סבר הרא"ה קוק במשפט כהן בסי' צד סק"ב שאין לעכב הקרבה מפאת יחוסי הכהונה: 'ובאמת אם נגיע למדה זו לבנות ביהמ"ק, הלא נוכל ג"כ לעשות פרה, כשנמצא פרה אדומה כשרה ונטהר מט"מ ג"כ, ואז נקריב כל הקרבנות כולם. ואף על פי שאין לנו כהנים מיוחסים, אין זו כ"כ קפידא, דמה"ת סמכינן אחזקה, ולא אמרו מעלת יוחסין אלא בזמן שהיו להן יוחסין, ואלה שבקשו כתבם המתיחש הוי להו ריעותא כשלא נמצא בזמן קצר כזה, אבל באורך הזמן, שאין אבידת היחוסין ריעותא, י"ל דאין מעכב כלל ענין כתב היחש. גם אולי ישנם ג"כ יחידים מכהנים ש"ל כתיבי יחס מסורים מדורות עתיקים. בכל אופן לע"ד אם יהי' רצון ד' שנבנה ביהמ"ק, גם קודם שיבא משיח ותתגלה הנבואה ויראו הנפלאות, לא יהי' כ"כ עכוב בדבר'.

החזון איש אבהע"ז הל' פריה ורביה ס' ב אות ז נקט כן שהכהנים בזה"ז כשרים מן התורה אף שהינם כהני חזקה ולא מיוחסים, ואין להטיל ספק בכשרותם: 'לכן בזה"ז אי איתיהיב רשות להקריב קרבן פסח, אין לבטל בשביל שאין לנו כהן מיוחס וסגי בבדיקת ד' אמהות, אף שאין לנו יחוס אבות עד כהן שעבד, ואפשר דהעמידו חכמים דבריהם אף כה"ג'.

אמנם הגר"ד פרידמן בקונטרס דרישת ציון וירושלים פ"ב קבע שאין לנו עתה שום כהן מיוחס וחוששים לא רק לחללים אלא לזרים שנתערבו בהם ועל כן: 'אין לנו עתה בשום אופן יכולת למצוא עפ"י הדין כהן מיוחס שיוכשר לעבודה'.

הגר"מ טוקצינסקי בספרו 'עיר הקדש והמקדש' ח"ה פ"ג מסיק שכהנים יחשבו כמיוחסים עפ"י כתיב יוחסין. אולם נראה שלא צדקו דבריו, ואף כהנים הרשומים על ניר או קלף עדיין נחשבים ככהני חזקה.

ט. בגדי כהונה

הרמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"ה ה"ד כתב: 'מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן שנאמר ועשית בגדי קדש, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות, וכהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים אלו, או כהן הדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר ששימש שנאמר וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונה, בזמן שבגדיהם עליהן כהונתן עליהן, אין בגדיהן עליהן אין כהונתם עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת'.

בדרישת ציון בחלק שני, במאמר קדישין עמו' כט. כתב רעק"א לרצ"ה קאלישר על מניעה מלהקריב בשל הצורך בבגדי כהונה שאין לנו יכולת להכינם בהעדר החילזון: 'גם יש לדון בבגדי כהונה כאשר מפש(ט), נכונים דברי המ"ל... ואם כן איזה אבנט נעשה לכהנים לעבוד, ואין בידינו לעשות עד שיערה ה' ממרום רוחו עלינו להביא הגואל האמיתי להורות בצדק'.

בשו"ת חת"ס י"ד סי' רלו מביא מחותנו רעק"א ששאל על כך שאין בידינו עתה אבני החושן וחתנו החת"ס ענה שכהן גדול אינו מעכב מהקרבת קרבן פסח: 'הנה מבגדי כהונה לא שאלו כי פשוט הוא שאין כה"ג מעכב ונוכל להקריב בלעדו'. אולם הגר"ד פרידמן בקונ' דרישת ציון וירושלים באר שכיון שטומאה לא הותרה בציבור אלא רק דחווה בציבור היא חייבת ריצוי ציץ היינו כהן גדול בשמונה בגדים, וכיון שיש ספיקות בבגדי כהונה כגון תכלת ממילא איננו יכולים להקדיש כהן גדול אשר חייב לעבוד בשמונה בגדים וממילא אין אפשרות לריצוי ציץ.

השאלת דוד בקונ' דרישת ציון וירושלים מאמר שלישי כתב שאבנטו של כהן הדיוט הוא כאבנטו של כהן גדול בכל ימות השנה, והצמר צבוע בתכלת המופקת מן החלזון ומסיק שבין אם נאמר כשיטה המכשירה בשני מינים באבנט של הדיוט ובין אם נצריך ארבעה מינים (כמל"מ), יצא לנו שאיננו יודעים להכין אבנט לכהן הדיוט, וא"כ כהן שיעבוד תהא עבודתו פסולה.

בס' עיר הקודש והמקדש נו"נ הרבה בענייני בגדי כהונה ונשאר בצ"ע. וכן בקונ' הר צבי על ס' דרישת ציון (פרק ז) דן בדברי הדרישת ציון שתכלת אינו מעכב בבגדי כהונה. וכן באר בהתעוררות תשובה בס' רפ.

י. הקרבה בטומאה

הרצ"ה קאלישר חלק שלישי, חלק העבודה בעמו' כו. דן במניעה השניה מלהקריב, שאנו טמאי מתים וכיצד נקריב בטומאה. והשיב הרצ"ה שכיון שטומאה הותרה בציבור.

הכפתור ופרח כבר שאל שאלה זו ועונה: 'נזכרתי הלכה שאין לחוש על הטומאה כדאמרין בתמורה פרק יש בקרבנות (יד, א) שקרבנות צבור דוחין את השבת ואת הטומאה, וזה כגון שיהיו רוב הכהנים טמאין מקריבין הקרבנות בטומאה. וכן מסכת פסחים פרק כיצד צולין (עט, א) נטמא קהל או רובו, או שהיו כהנים טמאין והקהל טהור, יעשה בטומאה. כתב עליהם הר"ם ז"ל (פיה"מ"ש פסחים פ"ז מ"ו) דע זה העיקר וזכרהו והבינהו והוא כי טומאת מת בלבד היא שתדחה בצבור ויקריבו בטומאה. ומסכת יומא פ"ק (ו, ב) איתמר טומאת מת, רב נחמן אמר התר היא בצבור, רב ששת אמר דחוייה היא בצבור. וכן הלכות ביאת מקדש פ"ד (ה"י וה"ב) כל קרבנות צבור קבוע להם זמן לפיכך דוחין את השבת ואת טומאת המת. אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבין וזבות נדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהם לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה, ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה, שלא נדחית אלא טומאת מת בלבד, והוא גזרת הכתוב שנאמר (במדבר ט, ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. מסכת זבין פ"ד (מ"ו) המת מטמא באהל ומטמא טומאת שבעה, מה שאין הזב מטמא. כלומר שטמא מת טעון הזאה שלישי ושביעי מה שאין כן בזב, והזב וכיוצא בו אינן טעונין אלא ביאת המים בלבד. הרי לטומאה חמורה לא נקפיד, ולשאר טמאות יש להם תקנה'.

יא. תמיד של שחר מעכב

הרב פרנק בהר צבי י"ד, קונטרס עבודת בית הבחירה בה"ז פ"א כתב טעם נוסף שמעכב את הקרבת קרבנות האידנא, עפ"י המשנה במנחות בדף מט. שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר, ומשמע שאין אפשרות לחנוך את המזבח בקרבן פסח או קרבן אחר. והוכיח שחנוכת המזבח בתמיד של שחר אלא רק למצוה בעלמא, אלא היא לעיכובא, כפי שכל שנכתב בפרשת המילואים בשמות פכ"ט הינו לעיכובא כמבואר ביומא בדף ה..

יב. אכילה

קרבן פסח הוא הקרבן היחיד שכאשר הוא בא בטומאה נאכל בטומאה. אולם בדורנו, לגבי קרבן פסח עולה בתוקף שאלת האכילה, כפי שדן במשפט כהן ס' צב: 'אמנם עיקר הקושיא

היא משום מחוסר כפורים דאסור בקדשים ואיך יאכלו הפסח, דאינו בא אלא לאכילה'. כל הנשים מראה ראשונה בימינו וכן חלק מהגברים הם בספק זיבה ואינם יכולים לאכול קרבן פסח. וזבים זבות אינם יכולים להסיר את איסורם באכילת קרבנות אלא בקרבן בבית המקדש. ופסח מובא לשם אכילה ואם אין לו אוכלים הקרבן פסול.

יג. תנאים לחידוש העבודה

כתב השאילת דוד בקונטרס דרישת ציון וירושלים בהגהה א: 'ועוד מסתפק אנכי אם נוכל לסמוך בענין כזה שהוא הכל בגזירת נביא על הכללים שנמסרו לנו הלכה כסתם משנה ואחרי רבים להטות שאלו הכללים הם בדיני התורה לא בדברים שתלויים כפי מאמר נביא'. ומביא ראיה שהוכרחו לנביא בבית שני לגבי מקום המזבח ולא פסקו עפ"י כללי התורה במחלוקות חכמים על מקום המזבח.

הרמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"א כתב, שאחד מתפקידי מלך המשיח לבנות המקדש ולהקריב קרבנות: 'המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושים שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה'. נראה מדבריו, שעד בא המשיח לא תתאפשר הקרבת קרבנות, אם כי ניתן לבאר שאז תתאפשר הקרבה עם כל הנלווה לכך עם בגדי כהונה, כולל אכילה וכפרה.

כן עולה מדברי הכוזרי מאמר ג אות נז: 'אמר החבר: אם היינו היום מצוים להקריב קרבנות ההיינו יודעים איך נשחטם, ולאיזה צד, וקבול דמו והפשטו ונתוחו, ולכמה נתחים ינתח, ואיך יקרב ואיך יזרק הדם ומנחתו ונסכו, והשיר הראוי לומר עליו. ומה שהכהנים חייבים בו מקדושה וטהרה ומשיחה ובגדים ותכונות, ואיך אוכלין הכהנים הקדשים, וזמניהם ומקומותם'. נראה שהבין שעוד בזמנו, לא היה כשירות ומוכנות להקרבת קרבנות, והבין ש'אם היינו היום מצוים להקריב'. וכן הבין מדבריו הציץ אליעזר ח"ב סי' מז: 'יוצא מיהת ברור שסובר שאין מצוים להקריב קרבנות בזה"ז'.

יש שראו בחורבן הבית כציווי אלוקי והשגחה שמימית שמבקשת להותיר את עבודת המקדש והקרבת הזבחים לאחר שתקום בישראל מלוכה ובית דין סמוך, כפי שתאר הציץ אליעזר שם: 'ספר נחל אשכול על ספר האשכול... שכותב בתוך דבריו בזה"ל: אך לפענ"ד אף אם יותן רשות לבנות מזבח והי' לנו אפר פרה להטהר אסור לנו להקריב, שהקב"ה ייעד ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה, ומזה מדייק הרמב"ם בפ"מ בפ"א דסנהדרין שקודם בנין ביהמ"ק צריך להקים ב"ד של סמוכין וכו' וא"כ כשייעד הכתוב ואשיבה שופטיך כבראשונה ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק, מקום שהקרבות מכפרין, מינה שמעינן דבלא סמוכין לא יקרא עיר הצדק וקרי' נאמנה'.

בש"ת ציץ אליעזר ח"י סי' ה כתב: 'אלא שההלכה בזה הוכרעה ע"י רוב מנין ורוב בנין של רבותינו הגדולים האחרונים ז"ל ובתוכם גם מתלמידיו של הח"ס בעצמו, כי מכמה וכמה נימוקי הלכה עקרוניים ומכריעים אין באפשרות להתיר את ההקרבה למעשה... ולרווחא דמילתא כדאי להזכיר לאלה הלהוטים אחרי הקרבת ק"פ בטומאה (ולדלג על הבעיות /ההלכתיות/ ההלכיות החמורות הכרוכות בזה) את דבריו המחוכמים והקדושים של הגאון בעל דברי חיים ז"ל מצאנז (כפי שמובאים בספר ברכת הפסח סי' ט"ז בפתחא זוטא סק"ז) שאמר בזה"ל: יש בכחנו לברר הלכה שמותר להקריב ק"פ בזה"ז, רק להמתין כל כך זמנים על קיום מצות ק"פ ואח"כ ליטול לעצמו אין כדאי עכ"ל, ומיעוט המחזיק את המרובה המה מילים נעלים אלה: ואח"כ ליטול לעצמו אין כדאי ואשרי החכם שיבינם'.

ואסיים בציון דברי הגרא"י ולדנברג (ש"ת ציץ אליעזר ח"ב סי' מז אות יא): 'ונזכיר בזה בסקירה אחת מה המה באופן כללי העיכובים הרבים בהלכה שישנן בזה, והמה: ידיעת כיון מקום המקדש והמזבח ומדתו ואיכות בנינו, חיסרון אפר פרה, ריצוי ציץ, כהן מיוחס, בגדי כהונה, שקלי ציבור, משמרות כהונה, טמאי מתים וזבים, ובזב הא לא הותרה בציבור, ורבים גם הסוברים דזה שטומאה הותרה בציבור הוא רק על ההקרבה אבל לא שיותר גם שיכנסו בטומאה לשם הכנת מקום המזבח ובניתו, ועוד ועוד, וספרים שלמים חוברו על כך ותשובות מרובות ומפוזרות בספרי הפוסקים נכתבו על כך, ותקצר היריעה מהכיל כדי לפרטם, וציניתי להם בספרי שו"ת צ"א ח"י סי' א' ובעוד כמה מקומות כיעו"ש, ומעתה צא ולמד, האם בחסר לנו כל אלה, והאם באין לנו איך שהוא לא נביא ולא חזון בנו וכעורים נגשש ונלך, ואין לנו לא אישים ולא ולא וכו' וכו', האם במצב כזה יוכלו להמנות עלינו על שאין מקריבין קרבן פסח עד שנצטרך עבור כן להחמיר על עצמו לצאת לדרך רחוקה כדי להסר מעלינו קיטרוג כזה? ומי יתן שלא יחשב עלינו עון ואשמה יותר מקיטרוג על עון ואשמה כזאת, ואני אומר אדרבה נהפוך הוא: רחמנא ליצלן מעון ואשמה כזאת שיחשב ח"ו עלינו אם נתאמץ ונעפיל לעלות ההרה לבצע דבר נורא כזה בטומאתינו שאנו נמצאים בהם בעו"ה באופן כללי בגופינו ובנשמותינו והדברים ידועים ומאד כאובים ומוטב שלא לפרוטם בכאן, כי קשה עד מאד טומאת מקדש וקדשיו, וכדאיתא בתוספתא פ"א דשבועות ה"ב לאמר: היה ר"ש אומר קשה טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה, שכל עבירות שבתורה מתכפרות בשעיר אחת, וטומאת מקדש מתכפרת בל"ב שעירין, כל עבירות שבתורה מתכפרות פעם אחת בשנה וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בכל חדש וחדש שנאמר לכן חי אני נאום ה' אלקים אם לא יען את מקדשי טמאת וגו', קשין הן שקוצין ותועבות שעשית, וטומאת מקדש וקדשיו קשה מכולן עכ"ל'.